

PUNANE RAAMAT

ARKADI ja
BORISS
STRUGATSKI

MILJARD AASTAT ENNE MAAILMALÖPPU

Kummalistel asjaoludel avastatud käsikiri

Vene keelest tõlkinud Maiga Varik

Originaali tiitel:

Аркадий Стругацкий, Борис Стругацкий
„За миллиард лет до конца света”
ajakiri „Знание-Сила”, 1976–1977

Esmatrükk eesti keeles: Eesti Raamat, 1987

Tõlge eesti keelde © Maiga Varik ja Tänapäev, 2018
Järelsõna © Boriss Strugatski, 2012

Korrektuur Piret Klaus
Kujundus Villu Koskaru
Sarja kujundanud Jüri Jegorov

ISBN 978-9949-85-354-0
www.tnp.ee

Trükitud OÜ Greif trükikojas

ESIMENE PEATÜKK

1. „...valuvalge juulilöösk, missugust polnud nähtud kaks viimast aastasada, oli linna üle ujutanud. Õhk virvendas hõõgivate katuste kohal, kõik aknad terves linnas olid pärani lahti, vanaeided välisuste kõrval pinkidel rammetute puude hõredas varjus higistasid ja olid üles sulamas.

5

Päike vajus üle meridiaani ja puuris oma kiired äravaevatud raamatuselgadesse, lahvatas vastu riiuliklaase ja poleeritud kapiuksi ning tapeedil löid lõõmama tigidad võbisevad päikeselaigud. Oli algamas päraastlõunane piin, kohe varsti jõudis kätte see tund, mil õrjetu päike jäi liikumatult rippu vastasmaja kaheteistkümnekorruselise torni kohale ja kogu korter oli seinast seinaga tema tule all.

Maljanov pani akna kinni – mõlemad raamid – ja tõmbas raske kollase kardina pilutumalt ette. Kergitas siis pükse, tatsas paljajalu kööki ja tegi rõduukse lahti.

Kell oli kolme peal.

Väikesel köögilaul ilutses keset leivapurusid natüürmort, mis koosnes kuivanud munaroariismetega pannist, poolikust teeklaasist ja näritud leivakannikast, mille pealt või oli ära sulanud.

„Keegi pole pesnud ja midagi pole pestud,” ütles Maljanov valjusti.

Kraanikauss oli pesemata nõusid kuhjaga täis. Need olid ammu pesemata.

Põrandalaud naksatas ja kuskilt astus välja palavusest uimane Kaljam, vaatas Maljanovile oma roheliste silmadega otsa, ajas lõuad hääletult pärani ja pani suu jälle kinni. Siis kõndis ta saba võdistades pliidi alla oma taldriku juurde. Taldriku peal polnud mitte midagi peale ärakuivanud kalaluude.

„Tahad süüa...” ütles Maljanov nõrdselt.

Kaljam vastas otsekohe, andes mõista, et poleks ju paha, kui lõpuks ometi midagi pakutaks.

6

„Sa ju said hommikul,” ütles Maljanov külmutuskapi ette kükitades. „Või ei, ei saanud. Said hoopis eile hommikul.”

Ta võttis Kaljami kastruli välja ja vaatas sinna sisse. Seal olid mingid kiud, väheke tarretunud leent ja kastruliseina külge kleepunud kalauim. Külmutuskapis oli pilt tõtt-öelda veel troositum. Seal seisis tühi juustutops Merevaik, jubeda väljanägemisega poolik kefiripudel ja veinipudelitäis külma teejooki. Köögiviljakarbis veetis keset sibulakoori oma viimaseid elupäevi rusikasuurune krimpsus kapsapeapoolik ja närtsis mahajäetuna üksildane kasvama läinud kartulimugul. Maljanov kiikas külmutisse – seal talvitas härmatisehangedes alustassi peal tilluke peki-kild. See oli kõik.

Kaljam lõi nurru ja nühkis oma vurrusid vastu Maljanovi paljast põlve. Maljanov pani kapi kinni ja tõusis püsti.

„Ei miskit, ei miskit,” ütles ta Kaljamile. „Ja nagunii on praegu igal pool lõuna.”

Muidugi oleks võinud ka Moskva prospektile minna, seal oli lõuna ühest kaheni, aga seal olid alati sabad, ja palavaga oli kole pikk tee sinna vantsida... Mõelda ometi, kus on alles nurjatu

integraal! Aga olgu... Las see olla konstant... oomegast see ei sõltu. Selge pilt, ei sõltu. Kõige üldisematest kaalutlustest tuleneb, et ei pea sõltuma. Maljanov kujutles seda kera ja integreerimist kogu selle pinnal. Kuskilt ujus äkki välja Žukovski valem. Heast peast. Maljanov ajas selle minema, aga see oli kohe uuesti platsis. Peab konformseid kujutusi proovima, mõtles ta.

Telefon hakkas jälle plärisema ja nüüd selgus, et Maljanov oli vahepeal tuppaga tagasi jõudnud. Ta kirus, kukutas enda kušetile külili ja küünitas toru võtma.

„Jah!”

„Vitja?” küsis energiline naisehää.

„Mis numbrit teil vaja on?”

„On see Inturist?”

„Ei, korter...”

Maljanov viskas toru hargile ja lesis veidi aega liikumatult, tundes, kuidas vastu vaibavilla surutud paljas külge ebameeldi-
valt higist märjaks nõrgub. Kollane kardin kiiskas ja tuba oli täis rasket kollast valgust. Õhk oli püdel nagu kissell. Peaks Bobka tuppaga ümber kolima. Siin on ju saun. Ta vaatas oma lauda, kus olid hunnikus paberid ja raamatud. Vladimir Ivanovitš Smirnovi üks on kuus köidet... Ja kui palju paberit veel põrandal laiali on. Jube mõelda – hakka kolima. Oot-oot, aga mul oli ju ometi üks välgatus... Kuradi kurat... Kuramuse mutt oma neetud Inturistiga... Jahah, ma olin köögis, ja siis sattusin ma siia... Ahhaa! Konformsed kujutused! Tobe idee. Aga üldiselt võiks vaadata...

Ta ajas enda ägiseses kušetilt püsti ja telefon hakkas kohe uuesti helisema.

„Idioot,” ütles ta aparaadile ja võttis toru. „Jah!”

„Kas baas? Kes räägib? Kas baas?”

Maljanov pani toru ära ja valis rikked.

„Rikked? Minu number on üheksakümmend kolm üheksa kaheksa null seitse... Kuulge, ma helistasin juba eile ühe korra. Ilmvõimatu on tööd teha, kogu aeg on valeühendused...”

„Teie number?” katkestas teda tige naisehäääl.

„Üheksakümmend kolm üheksa kaheksa null seitse. Mulle helistatakse kogu aeg küll Inturisti, küll garaaži, küll...”

„Pange toru ära. Kontrollime.”

„Olge nii kena...” ütles Maljanov paluvalt juba lühikestele signaalidele.

Siis tatsas ta laua juurde, istus ja võttis sullepea. Nõndaks... Kus ma ometi seda integraali nägin? Kena sihvakas integraal, igapidi sümmeetriline... Kus ma teda nägin? Ja see pole isegi mitte konstant, vaid lihtsalt null! Heakene küll. Jätame ta praegu seljataha. Kuigi mulle ei meeldi midagi seljataha jätta, see on tüütu nagu auguga hammas...

Ta asus eilsete arvutuste lehekesi lappama ja südamest käis magus tuksatus läbi. See oli ikka vahva küll, jumala eest... Pagana poiss oled, Maljanov! Äge vend! Paistab, et lõpuks ometi on sul ka midagi välja tulnud. Ja tead sa, vend, see on see päris. See ei ole mõni „risküliku pinnalaotuse mõõtmine”, see on sihuke asi, mida mitte keegi enne sind teinud ei ole! Ptüi-ptüi, ja kolm korda vastu puud... See integraal... Äh, käigu ta põrgu, see integraal – lähme edasi, edasi!

Kostis helin. Uksekell. Kaljam kargas kušetilt maha ja kappas esikusse, saba seljas. Maljanov pani aeglaselt sullepea käest.

„Täitsa põrgu lahti, ausõna,” pomises ta.

Esikus tiirutas kärsitult Kaljam, lõugas ja jäi jalgu.

„Kal-jam!” ähvardas Maljanov surutud häälel. „Jah, Kaljam, käi minema!”

Ta tegi ukse lahti. Ukse taga seisis igerik higinen onkel, habe ajamata, seljas ebamäärast karva pintsakujupats. Kogu kere väheke

tahapoole kaldu, hoidis ta enda ees suurt pappkarpi. Midagi arusaamatut mõmisesedes trügis ta rinnutsi edasi.

„Te... e-e...” pomises Maljanov taganedes.

Igerik onkel oli juba esikus, kiikas paremale poole tuppa ja keeras otsusekindlalt vasakule, kööki, jättes linoleumile valgeid tolmuseid jälgi.

„Lubage... e-e...” kobises Maljanov, astudes talle kandadele.

Onkel oli juba karbi taburetile toetanud ja tiris rinnataskust välja paki mingeid kviitungeid.

„Te olete vist majavalitsusest?” Maljanovile tuli äkki pähe, et lõpuks ometi on saabunud torulukksepp – vannitoakraani parandama.

„Toidupoest,” ütles mees kähinal ja ulatas kaks nõöpnõelaga kokkupistetud kviitungit. „Kirjutage siia alla...”

„Aga mis see on?” küsis Maljanov ja nägigi juba, et need olid tellimislehed. Konjak – kaks pudelit, valge viin... „Oodake,” ütles ta. „Minu arust ei ole me midagi...”

Ta nägi summat. See oli kohutav. Nii suurt raha majas polnud. Ja mis see üldse olgu? Paanikasse sattunud kujutlusvõime manas tema ette kõikvõimalike komplikatsioonide masendava rodu – näiteks vajaduse ennast õigustada, vastu ajada, nõrdida, terve mõistuse poole apelleerida... peab hakkama kuskile helistama, võib-olla tuleb koguni sinna sõita... Kuid siis avastas ta kviitungi nurgal lilla templi „Makstud” ja kohe selle kõrval tellija nime: I. Maljanova. Irka!... Sellest ei saa enam kurat ise ka aru.

„Kirjutage siia alla, siiasamasse,” mõmises igerik onkel ja muudkui sorkis oma leinarandis küünega. „Siia, kus on linnuke...”

Maljanov võttis pakutud pliiatsijupi ja kirjutas alla.

„Aitäh...” ütles ta pliiatsit tagasi andes. „Suur aitäh...” kordas ta juhmakalt, trügides onkli kõrval läbi kitsa esiku. Talle tuleks midagi pihku pista, aga peenraha ei ole... „Väga suur aitäh teile,

nägemiseni!” hüüdis ta pintsakujupatsile järele, jalaga kõigest väest Kaljami tõrjudes, kes kibeles trepimademe tsementpõrandat lakkuma.

Siis pani Maljanov ukse kinni ja seisis mõnda aega hämaras. Peas valitses suur selgusetus.

„Imelik,” ütles ta kuuldavalt ja läks kööki tagasi.

Kaljam nühkis juba külgi vastu karpi. Maljanov kergitas kaant ja nägi pudelikaelu, paberkotte, pakke, konservipurke. Kviitungi koopia oli laual. Nõndaks. Kopeer oli kehv nagu alati, kuid käekiri paistis loetav. Kangelaste tänav... Hm... kõik oli justkui õige. Tellija I. Maljanova. On see vast pomm! Ta vaatas summat. See käis üle mõistuse. Ta heitis pilgu kviitungi tagaküljele. Teisel pool ei olnud midagi põnevat. Ainult üks laiaks litsutud ja ärakuivanud sääsk. Mis sel Irgal küll arus oli – on ta päris põrunud või? Meil on viissada rubla võlgu... Oot-oot... Aga võib-olla ta rääkis midagi enne ärasõitu? Maljanov hakkas meenutama ärasõidupäeva, lahtised kohvrid, rõivad igal pool hunnikus. Irka pesuväel triikrauaga mässamas... Ära sa unusta Kaljamile süüa anda, too talle rohukõrrekesi... tead, neid teravaid liblesid... ära unusta üüri maksta... ja kui šeff helistab, anna talle minu aadress. See oli vist kõik. Ta rääkis nagu küll veel midagi, aga siis tuli Bobka oma kuulipildujaga... Jah! Pesu tuli pesumajja viia... Ei, ma ei mõista mitte tuhkagi.

Maljanov kergitas pelglikult üht pudelit. Konjak. Oma viisteist rubla, jumala eest! Mis see küll ometi olgu – ega mul täna viimati sünnipäev ei ole? Millal see Irka ära sõitis? Neljapäev, kolmapäev, teisipäev... Ta painutas sõrmi. Täna saab tema ärasõidust kümme päeva. Nii et ette tellitud. Laenas jälle kellegi käest raha ja tellis. Üllatuse. Võlgu on, kas teate, viissada rubla, ja tema tellib üllatuse!... Üks asi oli siiski selge – poodi polnud enam vaja minna. Kõik muu tundus üsna udune. Sünnipäev? Ei ole. Pulma-aastapäev? Ei tohiks tunduda. Ei, kindlasti ei ole. Poisi sünnipäev? On talvel...